

TEMA E DASHURISË DHE VDEKJES TE ROMANI “VDEKJA MË VJEN PREJ SYVE TË TILLË” I REXHEP QOSJES

THEME OF LOVE AND DEATH IN THE NOVEL (ROMAN) “DEATH COMES TO ME BEFORE SUCH EYES” BY REXHEP QOSJE

Gani S. PLLANA

Abstrakt

Romani “Vdekja më vjen prej syve të tillë” i Rexhep Qosjes ka pasur ndikime të thella dhe pozitive te rinia studentore, duke i ndihmuar ata të zhvillojnë mendimin kritik, të kuptojnë më mirë identitetin e tyre dhe të përballen me sfidat e jetës me kurajë dhe vetëdije. Ndikimi i Modeleve Pozitive dhe Negative: Karakteret e ndryshme të romanit, me zgjedhjet dhe pasojat e tyre, shërbejnë si modele pozitive dhe negative për të rinjtë. Përmes analizimit të sjelljes dhe zgjedhjeve të tyre, studentët mund të mësojnë për rëndësinë e veprimeve dhe vendimeve të tyre në jetë, si dhe për pasojat që mund të vijnë nga to.

Fjalët çelës: roman, dashuri, vdekje, shpresë, roman bashkëkohor.

Abstract

The novel “Death comes to me from such eyes” by Rexhep Qosje has had deep and positive impacts on student youth, helping them develop critical thinking, better understand their identity and face life's challenges with courage and consciousness. The Influence of Positive and Negative Role Models: The novel's various characters, with their choices and consequences, serve as positive and negative role models for young people. By analyzing their behavior and choices, students can learn about the importance of their actions and decisions in life, as well as the consequences that can come from them.

Keywords: novel, love, death, hope, contemporary novel.

Hyrje

Romani “Vdekja më vjen prej syve të tillë” i Rexhep Qosjes, trajton tema universale si dashuria, vdekja, identiteti dhe ekzistenca, të cilat janë të rëndësishme për çdo njeri. Pra, në roman trajtohen Temat Universale. Këto tema janë veçanërisht të rëndësishme për të rinjtë, të cilët janë në një fazë të jetës ku shpesh kërkojnë kuptimin dhe vendin e tyre në botë. Leximi i këtij romani ndihmon, me rastin e botimit të parë, në thellimin e të kuptuarit të këtyre çështjeve, duke nxitur reflektimin personal dhe filozofik.

Pranimi i romanit nga studentët dhe intelektualët e rinj

Pranimi i romanit “Vdekja më vjen prej syve të tillë” nga Rexhep Qosja, veçanërisht nga publiku kosovar dhe studentët, ka qenë i ndarë dhe kompleks, njësoj si vetë përmbajtja e veprës. Romani u vlerësua si i guximshëm dhe modern, duke sjell një reflektim të thellë mbi figurën e mitizuar.

Studentët e panë si një vlerë letrare të madhe, që sillte një narrativë të re kritike ndaj heroizmit të verbër. Romani u debatua gjerësisht në seminare dhe diskutime studentore.

Figura e Xhezairit u lexua si simbol i thyerjes së iluzioneve, çka përputhej me ndjenjën e zhgënjimit që një pjesë e rinisë e ndiente ndaj realitetit politik të asaj kohe.

Romani u botua në një kohë kur ndjenjat kombëtare ishin ende shumë të ndjeshme.

Rëndësia e romanit në letërsinë moderne shqipe

Romani "Vdekja më vjen prej syve të tillë" i Rexhep Qosjes është një nga veprat më të njohura dhe më të rëndësishme të letërsisë moderne shqipe (botuar për herë të parë në vitin 1974), duke përfaqësuar një moment të veçantë në zhvillimin e prozës shqiptare, në Kosovë. "Vdekja më vjen prej syve të tillë" u prit me respekt të madh letrar, por edhe me emocione të forta dhe ndasi të thella nga studentët dhe intelektualët e rinj; shpesh e përqaftuan si vlerë kritike e mendimit të lirë.

Romani është një vepër eksperimentale që theu format tradicionale të tregimit në letërsinë shqipe, duke përdorur një stil fragmentar, me shumë elementë filozofikë, psikologjikë dhe politiko-shoqërorë. Në qendër të romanit është një intelektual shqiptar, pa emër, që përjeton një krizë ekzistenciale dhe e rrëfen përvojën e tij në formë ditari.

Stili dhe struktura në romanin "Vdekja më vjen prej syve të tillë"

Qosja përdor një stil modernist, me ndërrime të shpeshta të kohës dhe zërit rrëfimtar. Autori ka ndikime të dukshme nga autorë, si: Kafka, Dostojevski, por edhe nga letërsia moderne evropiane në përgjithësi.

Pse është roman i rëndësishëm?

Romani theu format e prozës realiste-socialiste që dominonte asokohe në hapësirat shqiptare, duke trajtuar me një trimëri të rrallë tema universale dhe personale në një kohë kur liria artistike ishte e kufizuar; njëherë solli një frymë të re në letërsinë shqipe, duke e afruar atë me rrjedhat bashkëkohore evropiane.

Temat kryesore në romanin "Vdekja më vjen prej syve të tillë"

Personazhi kryesor, Xhezairi i Gjikës, është i përfshirë në një luftë të brendshme me vetveten, me shoqërinë dhe me realitetin që e rrethon.

Titulli vjen nga një përjetim i dashurisë dhe ndikimi që ajo ka në psikikën e personazhit. Dashuria nuk është thjesht ndjenjë, por shpesh shndërrohet në një burim ankthi, dhimbjeje dhe mallkimi.

Shtypja politike dhe censura: romani lë të nënkuptohet se personazhi jeton në një shoqëri ku liria e mendimit është e kufizuar, dhe kjo i shton krizën ekzistenciale.

Romani diskuton edhe rolin e intelektualit në shoqëri, përgjegjësinë morale dhe angazhimin në kohë krizash.

Interpretim i përhapur në kritikën letrare dhe opinionin publik shqiptar për personazhin Xhezairi i Gjikës në romanin "Vdekja më vjen prej syve të tillë"

Ekziston një interpretim i përhapur në kritikën letrare dhe opinionin publik shqiptar se personazhi Xhezairi i Gjikës në romanin "Vdekja më vjen prej syve të tillë" të Rexhep Qosjes është një figurë alegorike ose metaforë për Adem Demaçin, njërin ndër figurat më të rëndësishme të rezistencës politike shqiptare në Kosovë gjatë ish Jugosllavisë (1945-1990).

Ja disa pika që e mbështesin këtë paralelizëm:

Ngjashmëritë midis Xhezairit dhe Adem Demaçit: Të dy kanë vuajtur gjatë në burg për bindjet e tyre politike dhe përshkruhen si figura karizmatike, duke sakrifikuar për idealin kombëtar.

Konteksti historik dhe letrar i romanit "Vdekja më vjen prej syve të tillë"

Romani është shkruar në një kohë kur debatet rreth ideologjisë, disidencës dhe rolit të intelektualit shqiptar në shoqëri ishin të ndezura në Kosovë. Adem Demaçi, një disident i rrallë shqiptar ishte simbol i rezistencës shqiptare dhe shpesh shihej si "disident i rrallë" i shqiptarëve të Kosovës.

Modeli i reflektimit dhe mendimit kritik

Protagonistët në roman shpesh reflektojnë mbi jetën, zgjedhjet e tyre dhe botën përreth tyre. Kjo i inkurajon studentët të zhvillojnë aftësitë e tyre të mendimit kritik dhe analitik. Duke u angazhuar mes dilemave të protagonistëve, studentët përvetësojnë mënyrën kritike dhe të analizojnë situatat komplekse, që është një aftësi e rëndësishme për formimin e tyre akademik dhe personal.

Xhezairi i Gjikës te romani "Vdekja më vjen prej syve të tillë" i Rexhep Qosjes, sinonim i njeriut të vetmuar edhe pse jeton mes njerëzish [Islamaj, 2021:355].

Semantika dhe simbolika e romanit, me njerëzit si Xhezairi i Gjikës jo vetëm për të gjallë, por edhe me vdekjen e tyra na japin zemër, duke sfiduar robërinë dhe trishtimin e shpirtit, të kujtesës dhe sidomos të komunitetit ku përkasim.

Në lidhje me kritikën e romanit, Agim Vinca ka shprehur vlerësime të përgjithshme për veprën e Qosjes, duke e cilësuar atë si një nga shkrimtarët më të rëndësishëm shqiptarë dhe duke theksuar rëndësinë e veprave të tij për letërsinë dhe kulturën shqiptare.

Nxjtja e dialogut dhe diskutimit

Dialogë mbi tema të ndryshme, te romani "Vdekja më vjen prej syve të tillë" nxisin diskutime dhe dialogë lidhur me tema të ndryshme, duke përfshirë identitetin, vlerat shoqërore dhe morale, si dhe rolin e individit në shoqëri. Këto diskutime janë të rëndësishme për zhvillimin intelektual të të rinjve, duke promovuar shkëmbimin e ideve dhe mendimeve të ndryshme, dhe duke i bërë studentët më të hapur dhe të gatshëm për të kuptuar perspektiva të ndryshme.

Rëndësia e përballjes me realitetin dhe sfidat

Nëpërmjet situatave dhe ngjarjeve të përshkruara në roman, të rinjtë inkurajohen të përballen me realitetin dhe sfidat e jetës me një drejtim të qartë të përgjegjësisë dhe kurajës. Kjo ndihmon në formimin e një qëndrimi më të qëndrueshëm dhe të pjekur ndaj jetës dhe sfidave që ajo sjell, duke u bërë më të gatshëm për të përballuar situata të vështira dhe për të bërë zgjedhje të informuara dhe të duhura për moshën e tyre. Në vazhdim, një fragment nga romani, nga një ish i burgosur politik, në burgjet jugosllave, i cili për shkak të torturave ishte detyruar të paraqitej i sëmurë dhe të bëj veprime: „Ju s’e dini se e kam ngrënë mutin tim dhe e kam pirë shurrën time! Shurra pihej kollaj, pak e thartë, pak e hidhur, por durohej. As të vjellat nuk më janë çuar. Por, ai nuk hahej, ishte vështirë, gazep i madh, nuk kalonte nëpër fyt, irritonte bukën për sa të jesh gjallë...” [Qosja , 2016:200].

Ndikimi i modeleve pozitive dhe negative

Karakteret e ndryshme të romanit, me zgjedhjet dhe pasojat e tyre, shërbejnë si modele pozitive dhe negative për të rinjtë. Përmes analizimit të sjelljes dhe zgjedhjeve të tyre, të rinjtë dhe studentët mund të mësojnë për rëndësinë e veprimeve dhe vendimeve të tyre në jetë, si dhe për pasojat që mund të vijnë nga to.

Konteksti historik dhe shoqëror

Romani është vendosur në një kohë të trazirave historike dhe ndryshimeve shoqërore në Ballkan. Qosja përdorë këtë sfond për të eksploruar ndikimin e ndryshimeve politike dhe shoqërore në jetën e individëve, duke i lidhur këto tema me situatën në Kosovë dhe rajonin përreth në kohën e shkrimit të librit. Karakteret në roman janë të thellë dhe të ndërlikuara, secili duke reflektuar aspekte të ndryshme të jetës dhe mendësisë njerëzore. Protagonisti, në veçanti, është i zhytur në mendime për dashurinë, jetën, dhe vdekjen, duke u përballur me konflikte të brendshme dhe dilema ekzistenciale.

Tema e dashurisë dhe vdekjes

Dashuria dhe vdekja janë dy tema të ndërlidhura që kalojnë nëpër të gjithë romanin. Titulli vetë sugjeron një lidhje të fortë midis dashurisë dhe vdekjes, një temë që autori Rexhep Qosja e trajton me delikatesë dhe thellësi filozofike. Ai përdor sythet e protagonistit për të eksploruar se si dashuria mund të jetë një burim i jetës, por gjithashtu edhe një fuqi shkatërruese.

Struktura përshkruese në romanin “Vdekja më vjen prej syve të tillë”

Rexhep Qosja, në romanin “Vdekja më vjen prej syve të tillë” përdor një stil të veçantë rrëfimi, një strukturë përshkruese, shpesh duke kaluar nga e kaluara në të tashmen, duke krijuar një ndjenjë të fluksit të ndërgjegjes. Kjo strukturë lejon që lexuesi të marrë një vështrim më të thellë në mendjen e protagonistit dhe të kuptojë më mirë konfliktet e tij të brendshme. Është fakt se studimet për gjuhën e stilit e shkrimtarëve tanë kanë munguar, andaj objekt vëzhgimi gjuhësor e stilistik, me plot kuptimin e fjalës e, meriton vepra letrare e Rexhep Qosjes [Islamaj, 2018 :118].

Qosja përdor shumë simbole dhe figura letrare për të shtjelluar tematikat e romanit. Për shembull, sytë në titullin e romanit simbolizojnë perceptimin dhe mënyrën se si protagonistët shohin dhe përjetojnë botën, dashurinë, dhe vdekjen.

Përfundim

Romani "Vdekja më vjen prej syve të tillë" është një roman i thellë, kompleks dhe provokues, që meriton lexim të kujdesshëm. Është vepër që nuk ofron përgjigje të lehta, por ngre shumë pyetje për identitetin, dashurinë, lirinë dhe ekzistencën.

Rexhep Qosja, me Xhezairin e Gjikës, krijon një figurë të fuqishme letrare që të kujton Adem Demaçin, por nuk e paraqet si portret të drejtpërdrejtë. Ekziston një marrëdhënie alegorike ndërmjet Xhezairit dhe Demaçit, por jo një identifikim total. Qosja, përdor letërsinë si mjet për të shqyrtuar këto figura, ndonjëherë në mënyrë të koduar ose alegorike, duke reflektuar mbi tensionet politike, morale dhe personale që e përshkruanin atë periudhë.

Qosja ndërton një personazh me tipare të Demaçit, por e përdor për të nxjerrë në pah konflikte të brendshme të shoqërisë kosovare: idealizimi, zhgënjimi, dhe ambivalenca ndaj heronjve. Kjo e bën romanin jo vetëm vepër letrare, por edhe dokument kulturor e historik i vetëdijes kolektive shqiptare në fundin e shekullit XX.

Prandaj, është e mundur dhe e besueshme të interpretohet se Xhezairi i Gjikës përfaqëson Adem Demaçin, por kjo është një interpretim letrar, jo një fakt i konfirmuar zyrtarisht nga autori.

Shkrimtari Rexhep Qosja me idetë dhe me kompozicionin, jep mundësi të gjëra për trajtime e vëzhgime në veprën e tij artistike, edhe sot, në gjuhësinë moderne.

Referencat

- [1]. Islamaj, Sh.: *"Shkrime të saj dhe shkrime për krijimtarinë e saj"*, Instituti Albanologjik Prishtinë, 2017.
- [2]. Islamaj, Sh.: *"Gjuha gjuhëtarët dhe shkrimtarët"*, Instituti Albanologjik, Prishtinë, 2018.
- [3]. Islamaj, Sh.: *"Ligjërimi dhe Stili (në krijimtarinë letrare moderne dhe postmoderne të Rexhep Qosjes"*, Instituti Albanologjik, Prishtinë, 2021.
- [4]. Qosja, R.: *"Vdekja më vjen prej syve të tillë"*, Prishtinë: Vajazan, 2016.